JULIANE KOKOTT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2011. március 3.[1]

I – Bevezetés

1. A Tribunale di Vicenza 2010. február 15-i előzetes döntéshozatal iránti kérelme a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet[2] 5. cikke 1. pontjának b) alpontja szerinti teljesítési hely fogalmának értelmezését érinti.

2. E rendelkezés szerint a teljesítési hely az alperes lakóhelyéhez igazodó általános bírósági joghatóság[3] mellett vagylagos joghatósági okként szolgál. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja szerint ingó dolgok értékesítésére irányuló szerződések esetében a teljesítés helye főszabály szerint[4] az áru szállításának helye.

3. A jelen ügyben konkrétan azt kell tisztázni, hogy hol van ez a hely, ha az árukat „költségmentesen [az olasz eladó] székhelyén" adják át egy fuvarozónak, és ő szállítja azokat a vevőhöz.

4. A távértékesítés vonatkozásában a Bíróság nemrég a 2010. február 25-én hozott ítéletében[5] foglalkozott a szállítási hely meghatározásának problémájával, és abból indult ki, hogy a felek eltérő megállapodása hiányában ez a hely ott található, ahol az árut „az adásvételi ügylet szerinti [végső] rendeltetési helyen"[6] a vevőnek átadják.

5. A jelen ügyben – az említett Car Trim ügyben hozott ítélethez kapcsolódva – lényegében azt kell tisztázni, hogy a szállítási hely meghatározása szempontjából milyen jelentőséggel bírhat a fenti 3. pontban említetthez hasonló szerződési feltétel.

1 – Eredeti nyelv: német.

2 – HL L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o. E rendeletnek jelenleg a 2010. május 12-i 416/2010/EU bizottsági rendelettel (HL L 119., 7. o.) módosított szövege alkalmazandó.

3 – A 44/2001 rendelet 2. cikkének (1) bekezdése.

4 – „[…] eltérő megállapodás hiányában" (a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja).

5 – A C-381/08. sz. Car Trim ügyben hozott ítélet (EBHT 2010., I-1255. o.).

6 – Lásd az 5. lábjegyzetben hivatkozott Car Trim ügyben hozott ítélet rendelkező részének 2. pontját.

II – Jogi háttér

6. A 44/2001 rendelet 5. cikke szerint:

„Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető:

1. a) ha az eljárás tárgya egy szerződés vagy egy szerződéses igény, akkor a vitatott kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt;

   b) e rendelkezés értelmében, eltérő megállapodás hiányában a vitatott kötelezettség teljesítésének helye:

   – ingó dolog értékesítése esetén a tagállam területén az a hely, ahol a szerződés alapján az adott dolgot leszállították, vagy le kellett volna szállítani,

[…]”

III – Nemzetközi Kereskedelmi Klauzulák (International Commercial Terms vagy – rövidítve – Incoterms[7])

7. A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (International Chamber of Commerce, ICC) az Incoterms révén először 1936-ban hozott létre egy később folyamatosan átdolgozott szerződéses klauzulagyűjteményt[8]. Ennek célja, hogy a külkereskedelmi szerződésekben gyakran alkalmazott szerződéses fordulatok értelmezéséhez nemzetközi, bár jogilag nem kötelező szabályokat állítson fel. Ez az ilyen klauzulák eltérő értelmezéséből eredő bizonytalanságok elkerülését hivatott szolgálni.[9] 2011. január 1-jétől az Incoterms alapvetően átdolgozott szövege (Incoterms 2010)[10] alkalmazandó.

8. Az Incoterms szabványosított klauzulákhoz kapcsolódik. Ezekhez egyrészt egy meghatározott jelentést, másrészt egy könnyen érthető, három betűből álló rövidítést

7 – Az Incoterms a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara védjegye.

8 – Átdolgozásokat, kiegészítéseket és további klauzulákat 1953-ban, 1967-ben, 1976-ban, 1980-ban, 1990-ben és 2000-ben tettek közzé, hogy lépést tartsanak a nemzetközi kereskedelem fejlődésével. Lásd ezzel összefüggésben Jolivet, E., *Les Incoterms, Etude d'une norme du commerce international*, Litec, Párizs 2003., 136. és azt követő pontjait, valamint 475. és azt követő oldalait, amelyek a francia Incoterms időrendi felsorolását tartalmazzák 2000-ig.

9 – *Incoterms 2000, Die offiziellen Regeln der ICC zur Auslegung von Handelsklauseln*, ICC Deutschland-Vertriebsdienst, Köln 1999., 2. o.

10 – Zwilling-Pinna, C., *Update wichtiger Handelsklauseln: Neufassung der Incoterms ab 2011*, Betriebs-Berater 2010., 2980. és azt követő oldalak.

rendelnek. A klauzulák katalógusszerűen szabályozzák az eladók[11] és a vevők[12] fontos kötelezettségeit az áru szállítása, például a szállítási módok, a kárveszély átszállásának időpontja és azon kérdés tekintetében, hogy melyik félnek kell viselnie a szállítással vagy biztosítással kapcsolatos költségeket. A különböző klauzulák és kötelezettségkatalógusaik a szerződő felek eltérő érdekeire vannak tekintettel. Hol a vevőre, hol pedig az eladóra rónak nagyobb terhet. Terminológiáját tekintve az Incoterms 2000 az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, 1980. április 11-i egyezményéhez[13] igazodik.

9. Az Incoterms 2000 úgynevezett „EXW" (a gyárból, ex Works) elvitelre vonatkozó klauzulája az A4. pontban a következőt írja elő a szállítás vonatkozásában:

„Az eladónak az árut a megjelölt szállítási helyen, a megállapodás szerinti időpontban vagy a megállapodás szerinti határidőn belül vagy – az időre vonatkozó megállapodás hiányában – az ilyen áruk szállítására irányadó szokásos időben kell a vevő rendelkezésére bocsátania, mégpedig az elvitelt végző szállítóeszközre történő berakodás nélkül […]"

10. A B4. pont szerint:

„A vevőnek az árut át kell vennie, ha azt az A4. pontnak megfelelően […] leszállították."

IV – A tényállás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

11. Az alapeljárásban az árukat „költségmentesen, [az olasz eladó] székhelyén[14]" adták át egy fuvarozónak, és szállították Franciaországba az ott székhellyel rendelkező vevőhöz. A vevő a vele szemben Olaszországban kibocsátott fizetési meghagyással szemben kifogásként az olasz bíróságok joghatóságának hiányára hivatkozott, és arra utalt, hogy a székhelye Franciaországban van. Az eladó az olasz bíróság joghatóságát a fent említett szerződési feltételre alapítja.

12. A kérdést előterjesztő bíróság úgy vélte, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke értelmében vett joghatóságot megalapozó teljesítési helyként az áruk franciaországi végső rendeltetési helye vagy az a hely jöhet szóba, ahol az árukat a fuvarozónak Olaszországban átadták.

11 – Az Incoterms 2000-ben a kötelezettségek katalógusában „A" betűvel jelölik és folyamatos számozással látják el. Így a szállításra vonatkozó szabályok például az A4. pont alatt találhatók.

12 – „B" betűvel jelölik.

13 – A 9. lábjegyzetben hivatkozott *Incoterms 2000, Die offiziellen Regeln der ICC zur Auslegung von Handelsklauseln*, 10. o.

14 – A 2008. március 13-i szerződés eredeti szövege értelmében: „Resa: Franco ns. sede".

13. Ilyen előzmények után a kérdést előterjesztő bíróság a következő kérdést intézte a Bírósághoz előzetes döntéshozatal végett:

Amennyiben a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja és egyébként a közösségi jog előírja, hogy a kötelezettség teljesítésének helye ingó dolog értékesítése esetén a tagállam területén az a hely, ahol a szerződés alapján az adott dolgot leszállították, vagy le kellett volna szállítani, azt úgy kell-e értelmezni, hogy a szállítási hely – amely a joghatósággal rendelkező bíróság megállapítása tekintetében releváns – a szerződés szerinti áru végső rendeltetési helye, vagy úgy, hogy az a hely, ahol az eladó szállítási kötelezettségét az egyes ügyre alkalmazandó anyagi jogszabály alapján teljesíti, illetve az idézett jogszabály ezektől eltérő értelmezése szükséges?

V – Jogi értékelés

A – *Előzetes észrevételek*

14. Először is a kérdést előterjesztő bíróság a Bíróság Hivatalához 2010. február 15-én érkezett előzetes döntéshozatal iránti kérelmével egy jogi „darázsfészekbe" nyúlt[15]: a szállítási hely távértékesítés esetén történő meghatározásának darázsfészkébe.[16]

15. Ez a kérdés mind a szakirodalomban[17], mind pedig az ítélkezési gyakorlatban[18] meglehetősen vitatott. A megoldási lehetőségek a kérdést előterjesztő bíróság által feltárt alternatívák keretei között mozogtak. Nem volt világos többek között az – a vitát sablonosan összefoglalva –, hogy a szállítási hely inkább a könnyebben megragadható ténybeli szempontok alapján vagy anyagi jogi értékelések alkalmazásával határozandó-e meg.

15 – Így jellemzi a helyzetet Mankowski a Car Trim ügyben hozott ítélethez fűzött észrevételében, közzétéve: EWiR 2010., Art. 5 EuGVVO 1/10., 287. és azt követő oldalak.

16 – Mankowski a Car Trim ügyben hozott ítélethez fűzött említett észrevételében rámutat arra, hogy a Bíróság nem tesz különbséget aszerint, hogy az áruk fuvarozóját az eladó vagy a vevő bízta-e meg.

17 – A rendelkezésnek a szakirodalom és az ítélkezési gyakorlat átfogó értékelését magába foglaló árnyalt értelmezése található az alábbi helyeken: Wipping, F., *Der europäische Gerichtsstand des Erfüllungsorts – Art. 5 Nr. 1 EuGVVO*, Duncker & Humblot, Berlin 2008., 180. és azt követő oldalak, Lynker, Th., *Der besondere Gerichtsstand am Erfüllungsort in der Brüssel I-Verordnung (Art. 5 Nr. 1 EuGVVO)*, Peter Lang, Frankfurt am Main 2006., 84. és azt követő oldalak, és Ignatova, R., *Art. 5 Nr. 1 EuGVO – Chancen und Perspektiven der Reform des Gerichtstands am Erfüllungsort*, Peter Lang, Frankfurt am Main 2005., 210. és azt követő oldalak. Az utóbbi többek között annak a kérdésnek jár utána, hogy a feladási helyet vagy az áru rendeltetési helyét kell-e alapul venni, ennek körében a különböző nyelvi változatok összehasonlító nyelvtani értelmezését végzi el, és arra az eredményre jut, hogy „[a] rendelkezés szövege bizonytalan".

18 – Lásd a 17. lábjegyzetet, Wittwer, A., áttekintését, *Gerichtsstand des Erfüllungsorts beim internationalen Versendungskauf*, European Law Reporter 2010., 151. és 152. o., és a Bundesgerichtshof honlapján (http://www.bundesgerichtshof.de/cln_134/DE/Entscheidungen/entscheidungen_node.html) a VIII ZR 184/07. ügyszám alatt olvasható, a német Bundesgerichtshof által a Car Trim ügyben előterjesztett 2008. július 9-i előzetes döntéshozatal iránti kérelmet.

16. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem beérkezése után tíz nappal a Bíróság azonban mintegy kifüstölte a „darázsfészket", és a Car Trim ügyben hozott ítéletben a következőket állapította meg: „A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának első francia bekezdését úgy kell értelmezni, hogy távértékesítés esetén azon helyet, ahol a szerződés alapján az árut leszállították, vagy le kellett volna szállítani, *e szerződés rendelkezései alapján kell meghatározni. Amennyiben a szállítási helyet ez alapján nem lehet meghatározni,* anélkül hogy a szerződésre irányadó anyagi jogi jogszabályokhoz kellene fordulni, e hely ott található, ahol az árut az adásvételi ügylet szerinti [végső] rendeltetési helyen a vevőnek oly módon adják át, hogy ezáltal megszerzi vagy meg kellene szereznie az áru feletti tényleges rendelkezés jogát [a továbbiakban: Car Trim-formula][19]."

17. A kérdést előterjesztő bíróság által felvetett probléma a Car Trim ügyben hozott ítélet fényében tehát első pillantásra már tisztázottnak tűnik: eszerint a nemzeti bíróságnak a szállítási helyet esősorban a felek kifejezett megállapodása alapján kell meghatároznia,[20] mindazonáltal – amennyiben ez lehetséges –, anélkül hogy előzetesen vagy kiegészítésként a szerződésre alkalmazandó anyagi joghoz fordulna.[21] A szállítási helyre vonatkozó ilyen szerződéses rendelkezés hiányában másodsorban azt a helyet kell alapul venni, ahol az árut a vevőnek átadják.[22]

B – *A jelen ügy és a Car Trim ügy közös és eltérő vonásai*

18. Alaposabb vizsgálatot követően azonban világossá válik, hogy a jelen ügyhöz képest mind a Car Trim ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló tényállás, mind az azon ügyben megválaszolandó előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések eltérőek.

1. A Car Trim ügy

19. A Car Trim ügyben a szállításnak „a szerződés értelmében megrendelés esetén [az eladó] saját költségé[re] […] az alapügy alperesének[, a vevőnek a] colleferrói gyárába (Olaszország)"[23] (a továbbiakban: Car Trim-klauzula) kellett megtörténnie.

20. Mindenekelőtt meglepő, hogy a Car Trim ügyben hozott ítéletben nem tértek ki

19 – Az ítélet rendelkező részének 2. pontja. Kiemelés tőlem.
20 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 54. pontja.
21 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 53. pontja.
22 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 60–62. pontja.
23 – Lásd Mazák főtanácsnok C-381/08. sz. ügyre vonatkozó 2009. szeptember 24-i indítványának 3. pontját.

részletesebben erre a klauzulára. A Bíróság lényegében arra az általános megállapításra szorítkozik, hogy „a felek szabadon határozzák meg az áru szállításának helyét”[24]. Nem érinti azt a kérdést, hogy a szállítási hely meghatározására irányuló ilyen szerződési akarat kifejezésre juthat-e konkrétan a „megrendelés esetén [az eladó] saját költségé[re] [a vevő] gyárába” klauzulában.

21. A Bíróság mindazonáltal két okból sem volt köteles behatóan foglalkozni a „megrendelés esetén [az eladó] saját költségé[re] [a vevő] gyárába” megállapodással, és megvizsgálni, hogy ennek esetében a szállítási helyre vonatkozó megállapodásról lehet-e szó. Egyrészt ugyanis a Bíróság az ilyen kérdések tisztázását a nemzeti bíróságok hatáskörébe utalja,[25] másrészt pedig maga az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés sem abból indul ki, hogy a szóban forgó klauzula a szállítási hely meghatározása szempontjából jelentőséggel bírhat.[26] Az utóbbi másfelől szintén nem meglepő, hiszen már a német Bundesgerichtshof 2008. július 9-i előzetes döntéshozatal iránti kérelméből[27] is kiderül, hogy a fellebbviteli bíróság „az ügy érdemében eljáró bíróságként” foglalkozott ezzel „a szerződéses viszony kezdetén megállapított klauzulával”, és a „szerződéses rendelkezések összefüggései” alapján úgy határozott, hogy ennek esetében nem a szállítási helyre vonatkozó megállapodásról, hanem a költségviselésre vonatkozó szabályról van szó.[28]

22. Más szóval: sem a kérdést előterjesztő bíróságnak, sem pedig a Bíróságnak nem kellett szóban forgó klauzulának döntő jelentőséget tulajdonítania a szállítási hely meghatározása szempontjából.

2. Az Electrosteel Europe ügy

23. Az alapeljárásban vitatott szerződés első ránézésre a Car Trim-klauzulához hasonló meghatározást tartalmaz, amely szerint az árukat mindenesetre a szerződés értelmében „költségmentesen, az [olasz eladó] székhelyén” kell átadni. A kérdést előterjesztő bíróság ugyanakkor megelégszik azzal, hogy csupán utal e klauzula létére, anélkül hogy konkrétan állást foglalna annak jelentőségével kapcsolatban a szállítási hely meghatározása szempontjából.

24. Ezzel szemben az eljárásban részt vevő felek e vonatkozásban határozott és egymással ellentétes álláspontokat képviselnek: az eladó egy olyan kereskedelmi klauzulát lát abban,

24 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 45. pontja.

25 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 54.pontja.

26 – A Car Trim ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés ugyanis a következőképpen szólt: azt a helyet, ahol a szerződés alapján az értékesített dolgokat leszállították, vagy le kellett volna szállítani, távértékesítés esetében a vevő részére történő fizikai átadás helye, vagy az a hely határozza meg, ahol a dolgokat az első fuvarozónak a vevőhöz történő eljuttatás céljából átadják?

27 – Lásd a fenti 18. lábjegyzetet.

28 – Úgy tűnik, hogy Wittwer átsiklott efelett, hivatkozás a 18. lábjegyzetben, 193. és 195. o.

amelyet egy tekintet alá kell venni a „franco fabbrica" (ab Werk, ex Works, rövidítve: EXW) Incoterms-klauzulával, és amely a szállítási helynek a Car Trim ügyben hozott ítélet értelmében vett szerződéses meghatározását jelenti. A teljesítés helye szempontjából ezért az értékesítés tárgyát képező dolgok fuvarozó részére történő olaszországi átadásának helye a releváns, nem pedig az áruk franciaországi végső rendeltetési helye. A Bizottság ezzel szemben magas követelményeket támaszt a szállítási hely felek által történő szerződéses meghatározását illetően, akiknek az értékesítés tárgyát képező dolgok átadásának módját, idejét és helyét egyértelműen meg kell határozniuk. Az Incoterms és a hasonló klauzulák elsősorban a kárveszély átszállását és a költségviselés kérdését szabályozzák. Az alapeljárásban szóban forgó klauzula már csak azért sem bír jelentőséggel a szállítási hely meghatározása szempontjából, mert az ügy irataink egészét tekintve tisztázatlan marad, hogy a klauzula milyen szabályozási célt szolgál. A Car Trim ügyben hozott ítélet fényében ezért a szállítási hely szerződéses meghatározása hiányában az áruk végső rendeltetési helyéből kell kiindulni, ahol a vevő ténylegesen megszerzi azok felett a rendelkezési jogot. Ezalatt tisztán a tényszerű birtokbavételt kell érteni a tulajdonjog átszállása jogi szempontjának figyelembevétele nélkül.

C – *A tisztázandó jogkérdések*

25. Elsősorban azt kell tisztázni, hogy a jelen eljárásban milyen jelentőséggel bír a „költségmentesen, [az olasz eladó] székhelyén" klauzula.

26. Ez a vizsgálat végső soron[29] a kérdést előterjesztő bíróság feladata. Annak lehetőleg vizsgálnia kell azt, hogy a klauzula a szerződés érvényes részévé vált-e, meg kell állapítania a felek konkrét akaratát, és adott esetben azt is értékelnie kell, hogy a szóban forgó klauzula szövege nem teljesen azonos[30] a „franco fabbrica" Incoterms-klauzulával.

27. Ugyanakkor nem a Bíróság feladata, hogy e kérdésben állást foglaljon.

28. Ettől meg kell különböztetni azt az általános előkérdést, hogy milyen követelményeket támaszt a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja a teljesítés helyére vonatkozó megállapodással, illetve a szállítás helyének a nemzeti bíróság által figyelembe veendő szerződéses meghatározásával szemben.

29. A Car Trim ügyben hozott ítélet ugyan lehetővé teszi a szállítási helynek a szerződéses rendelkezések alapján történő meghatározását, azonban világossá teszi, hogy e szállítási helyet mindenesetre a szerződésre alkalmazandó jogra való tekintet nélkül kell meghatározni.[31]

29 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott Car Trim ügyben hozott ítélet 54. pontja.

30 – A szállítási klauzulák értelmezésének kérdésköréhez lásd Fogt, M. M., *Die Vereinbarung und Auslegung von FRANCO-Lieferklauseln beim CISG-Kauf*, The European Legal Forum 2003., 61., 67. és 68. o.

31 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott Car Trim ügyben hozott ítélet 53. pontja.

30. Ilyen körülmények között felmerül a kérdés, hogy az olyan nemzetközi kereskedelmi klauzulák, mint az Incoterms-klauzulák, amelyek értelmezésére a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara szabályait kell alkalmazni, megfelelnek-e annak a pontossági követelménynek, amelyet a Car Trim ügyben hozott ítélet rendelkező része támaszt a szállítási helynek a szerződés alapján történő meghatározásával szemben: ha ugyanis a Car Trim ügyben hozott ítélet szerint tilos a szerződésre irányadó anyagi jog alkalmazása, akkor ugyanez vonatkozhat az Incoterms alkalmazására is.

31. Mivel nem zárható ki, hogy a nemzeti bíróság a szóban forgó szerződéses klauzula értelmezésekor az Incoterms szabályaihoz fog fordulni,[32] célszerűnek tartom, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés megválaszolása során erre a kérdéskörre is kitérjek. Ezt a kérdést előterjesztő bíróság által átfogó jelleggel feltett kérdés is érinti, amely a Bíróságtól az elé terjesztett jogvitát illetően a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának értelmezését általánosságban kéri („[…] illetve az idézett jogszabály ezektől eltérő értelmezése szükséges […]").

32. Ezért első lépésben megvizsgálom, hogy az olyan kereskedelmi klauzulák, mint az Incoterms-klauzulák alkalmasak-e a szállítási helynek a Car Trim ügyben hozott ítélet rendelkező része 2. pontjának értelmében vett szerződéses meghatározására. Második lépésben az így nyert eredmény tükrében kell a Car Trim-formulát a jelen ügynek megfelelően módosítani.

1. A konkrétan meghatározott jelentéstartalommal bíró Incoterms- és ahhoz hasonló kereskedelmi klauzulák olyan szerződéses rendelkezések-e, amelyek alapján meghatározható a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében vett szállítási hely?

33. A Car Trim ügyben hozott ítélet pontosítja azt a mozgásteret, amely a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében vett szállítási hely szerződésben történő meghatározása vonatkozásában a felek rendelkezésére áll.

34. Rendszertanilag a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának szerkezete alapján különbséget kell tenni a „kötelezettség teljesítésének helyére" vonatkozó megállapodások és a szállítás helyére vonatkozó megállapodások között.

32 – Magnus azt javasolja, hogy az Incotermsben is meghatározott klauzula értelmezésekor akkor is alkalmazzuk az Incoterms-meghatározást, ha a felek nem hivatkoztak kifejezetten arra, amennyiben nem utalnak egyértelmű jelek a felek ettől eltérő akaratára (von Staudinger, J., Magnus, U., *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, Wiener UN-Kaufrecht [CISG]*, Sellier-de Gruyter, Berlin 2005., CISG, 31. cikk, 31. pont).

a) A teljesítés helyére vonatkozó megállapodások megengedhetősége az „eltérő megállapodás hiányában" és a „szerződés [szerinti szállítási hely]" fordulatok (a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja) feszültségmezejében

35. Első pillantásra úgy tűnik, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának szövege két változatot kínál a teljesítési hely szerződésben történő meghatározását illetően: egyrészt a teljesítési helyre vonatkozó mintegy közvetett megállapodást a szállítási hely szerződésben történő pontosítása által[33] („az a hely […], ahol a szerződés alapján az [árut] […] le kellett volna szállítani[34]"), másrészt a teljesítési helyre vonatkozó közvetlen, a szállítási helytől alkalmasint teljesen független[35] megállapodást: a teljesítési hely meghatározásakor az 5. cikk 1. pontjának b) alpontja szerint csak „eltérő megállapodás hiányában" kell a szállítás helyét alapul venni.

36. Végső soron nagyjából a Car Trim ügyben hozott ítélet is tisztázatlanul hagyja,[36] hogy a felek mindazonáltal mennyiben tudnak ez alapján a szállítási helytől „valami eltérőben" megállapodni, és így a szakirodalom idevágó ellentétes értelmezési javaslatai[37] további tisztázásra várnak[38].

37. A jelen ügy szempontjából mindazonáltal e kérdés nem bír jelentőséggel, mert nem arról van szó, hogy a teljesítési helyre vonatkozó, a szállítási helytől független megállapodások megengedettek-e, hanem arról, hogy a *szállítás helye* érvényesen meghatározható-e egy kereskedelmi klauzula révén és megállapítható-e a szerződésben a teljesítési hely ily módon.

33 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott Car Trim ügyben hozott ítélet az 51. pontban rögzíti, hogy a rendelet nem határozza meg a szállítási hely fogalmát, és annak meghatározása szempontjából elsősorban a szerződés rendelkezéseire utal (54. pont).

34 – Úgynevezett „jogi" teljesítési hely.

35 – A Bíróság mindazonáltal a C-106/95. sz. MSG-ügyben 1997. február 20-án hozott ítélet (EBHT 1997., I-911. o.) 35. pontjában már a Brüsszeli Egyezmény alkalmazási körében is kifogásolta „a teljesítési helyre vonatkozó absztrakt", a szolgáltatás megtörténtével összefüggésben nem álló megállapodásokat, és azokat csak annyiban tekintette megengedettnek, amennyiben egyúttal a joghatósági megállapodásokra vonatkozó feltételeket is tiszteletben tartották (a Brüsszeli Egyezmény 17. cikke). Lásd az egyébként a megállapodások mellett szóló ítélkezési gyakorlat körében a Bíróság 56/79. sz. Zelger-ügyben 1980. január 17-én hozott ítéletének (EBHT 1980., 89. o.) 5. pontját.

36 – Leible a Car Trim ügyben hozott ítéletre vonatkozó észrevételében (EuZW 2010., 303–305. o.) úgy véli, hogy mivel a 46. pontban „a kötelezettség teljesítésének helyére" vonatkozó megállapodásról van szó, ebből arra lehet következtetni, hogy a Bíróság egyrészt nem teszi lehetővé a teljesítési hely helyett a szerződéshez kapcsolódó más hely alapulvételét, másrészt pedig továbbra sem helyesli a teljesítési helyre vonatkozó absztrakt megállapodásokat.

37 – Különösen a német szakirodalom bővelkedik az értelmezési javaslatokban: így például Klemm, M., *Erfüllungsortvereinbarungen im Europäischen Zivilverfahrensrecht*, Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, Jena 2005., 71–80. o., és a vita állásával kapcsolatban átfogó jelleggel Leible, S., in Rauscher, Th., *Europäisches Zivilprozessrecht und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR*, átdolgozott kiadás 2011., Sellier, München 2011., a Brüsszel I. rendelet 5. cikke, 57b. pont.

38 – Sokatmondó Briggs, A., és Rees, R., *Civil Jurisdiction and Judgments*, Informa Publishing Group, 3. kiadás 2002., 131. o., fatalistának tűnő megállapítása, amely szerint „It is close to impossible to make sense of the words »or otherwise agreed«[…] They can be forgotten until an imaginative court is able to breathe meaning into them".

b) A Car Trim-formulában a szállítási hely szerződésben történő meghatározását illetően megállapított szempontok és azok alkalmazása a konkrétan meghatározott jelentéstartalommal bíró kereskedelmi klauzulákra

38. A Car Trim ügyben hozott ítélet szerint megengedett a szerződő felek számára, hogy megállapodást kössenek a szállítási helyről,[39] ugyanakkor a szállítási helynek a szerződésből kideríthetőnek kell lennie, „anélkül hogy a szerződésre irányadó anyagi jogi jogszabályokhoz kellene fordulni”[40].

39. Ha ezeket a szempontokat az Incoterms 2000 „gyárból” klauzulájára alkalmazzuk, akkor mindenekelőtt megállapítható, hogy az utóbbi nem fordul a szerződésre irányadó jogszabályokhoz. Ha a Car Trim ügyben hozott ítéletet szigorúan szó szerint értelmeznénk, akkor az ennyiben aggálymentes lenne.

40. A szállítási hely meghatározására a „gyárból” klauzula azért is minden további nélkül alkalmas lenne, mert az nem csak a kárveszély átszállását (A5. és B5. pont), hanem egy tisztán elviteli klauzula értelmében véve a szállítási helyet (A4. és B4. pont) is meghatározza. Ennek megfelelően a szakirodalomban[41] és az ítélkezési gyakorlatban[42] képviselt álláspontok egyike elismeri, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében vett szállítási és teljesítési hely meghatározható az Incoterms szerinti „gyárból” klauzula érvényes szerződésbe foglalásával.

41. Ez az álláspont számomra is helytállónak tűnik. Miért kellene a feleket meggátolni abban, hogy a szállítási hely szerződésben történő meghatározásakor jól kezelhető kereskedelmi klauzulákat vegyenek igénybe? Mellettük szól különösen az, hogy jól átgondoltak, és jelentéstartalmuk a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara szabályozásának köszönhetően tárgyilagosan meghatározható, nem úgy, mint alkalmasint a felek által szabadon vagy egy nem tökéletesen ismert idegen nyelven megfogalmazott szerződéses klauzulák esetében.

42. Ezzel szemben nem meggyőző azon ellenvetés, hogy a jogalkalmazó, például a saját joghatóságát vizsgáló bíróság számára a klauzula konkrét jelentése esetleg csak a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara szabályozásába történő betekintést követően válik feltárhatóvá.

43. Bár a Bíróság a Car Trim ügyben hozott ítéletben kifejezetten a teljesítés helyének a kollíziós és az anyagi jog alkalmazásának

39 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 45. és 46. pontja.

40 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 55. pontja.

41 – Lásd például Leible, hivatkozás a 37. lábjegyzetben, további hivatkozásokkal.

42 – Lásd az Oberlandesgericht Karlsruhe 2006. március 28-i határozatát (IPRspr 2006., 111. sz., 242–250. o.) a „delivery: ex works” klauzulához kapcsolódóan.

mellőzésével történő pragmatikus kijelölése mellett állt ki,[43] mégis úgy tűnik számomra, hogy a konkrétan meghatározott Incotermsre történő hivatkozás nem hasonlítható össze a Bíróság által elvetett, „a szerződésre irányadó anyagi jogi jogszabályokhoz […] fordulással”[44]. Az előbbi konkrét jelentése ugyanis a bonyolult jogkérdésektől függetlenül kideríthető a könnyen hozzáférhető szabályozásba történő betekintés révén. Ez érvényes legalábbis akkor, ha az Incoterms-klauzula az időbeli szempontból alkalmazandó szövegére (például Incoterms 2000) tekintettel is világos megszövegezésű. A 44/2001 rendelet 5. cikke által jogilag nem megalapozott színtiszta formalizmus lenne, ha azon kérdésre, hogy érvényesen meg lehet-e állapodni a szállítási helyben egy Incoterms-klauzula alkalmazásával, attól tennénk függővé a választ, hogy a szerződéshez mellékelték-e az érintett klauzula leírását tartalmazó szabályozás egy példányát, vagy sem.

c) Közbenső következtetés

44. Közbenső következtetésként tehát megállapítható, hogy az Incoterms- és ahhoz hasonló kereskedelmi klauzulák főszabály szerint lehetnek olyan szerződéses rendelkezések, amelyek alapján meghatározható a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében vett szállítási hely.

2. A Car Trim-formula jelen ügybeli módosítása

45. Annak érdekében, hogy a kérdést előterjesztő bíróság számára hasznos választ lehessen adni, utalni kell arra, hogy a Car Trim ügyben hozott ítéletben rögzített elvek általánosságban az adásvételi szerződésekre és nem csak a távértékesítésre kell, hogy vonatkozzanak. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja és egyébként a jelen ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés sem tesz ugyanis különbséget a távértékesítés és az egyéb adásvételi szerződések[45] között, még ha el is kell ismerni, hogy a szállítási hely meghatározása éppen a távértékesítés esetén különleges problémákat vet fel.

46. Tehát általánosságban véve mindenekelőtt a felek kifejezett megállapodása az irányadó.[46] A konkrétan meghatározott jelentéstartalommal bíró Incoterms- és ahhoz hasonló kereskedelmi klauzulák főszabály szerint lehetnek olyan szerződéses rendelkezések, amelyek alapján a 44/2001 rendelet

43 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 54. és 53. pontja.

44 – A Car Trim ügyben hozott ítélet rendelkező részének 2. pontja.

45 – Így véli Mazák főtanácsnok is a Car Trim ügyre vonatkozó indítványának 32. pontjában.

46 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 54. és 55. pontja.

5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében vett szállítási hely meghatározható.

47. Ha a felek kifejezett megállapodása alapján nem határozható meg a szállítási hely, akkor – amint a Car Trim ügyben hozott ítéletben – „a teljesítési hely pragmatikus kijelölésének" elve szerint ténybeli szempontokat[47] kell figyelembe venni, és az áru vevő részére történő fizikai átadásának – amely révén a vevő megszerzi a tényleges rendelkezési jogot ezen áruk felett – helyéből kell kiindulni.

48. A Car Trim ügyben hozott ítélet kötelező erejű német szövegéből kellő egyértelműséggel tűnik ki, hogy e tekintetben egy tisztán ténybeli, a puszta birtokláshoz kapcsolódó szempontról van szó, és nincs szükség konkretizálásra.

49. Az mindenesetre további magyarázatot igényel, hogy a Car Trim-formulában mit kell „az adásvételi ügylet szerinti [végső] rendeltetési helyen" történő átadás alatt érteni.

50. Ennek tekintetében arról a helyről van szó, ahol „a szerződés tárgyát képező áru a szerződés [a vevő részére történő fizikai átadás révén történő[48]] teljesítését követően *főszabály szerint* […] található"[49].

51. Ebből kiderül egyrészt az, hogy az árunak a (vevő személyétől eltérő) fuvarozó részére történő kiadása mindenesetre még nem alapozza meg a szállítási helyet.[50] A Bíróság nézőpontjából az adásvételi ügylet ugyanis csak a vevő részére történő fizikai átadással fejeződik be.

52. Másrészt világossá válik ebből, hogy az árunak a vevő általi előre nem látható továbbadása a szállítási hely meghatározása szempontjából nem bír jelentőséggel. Mivel egy ilyen, például a vevő raktárából egy másik üzembe történő továbbszállítás kívül esne az adásvételi ügylet körén, és egy olyan helyhez vezetne, ahol az áru a szerződés teljesítését *követően nem főszabály szerint* található.

53. Mivel az adásvételi ügyletből kell kiindulni, úgy tűnik, hogy a végső rendeltetési hely szempontja ezenkívül nem csak a távértékesítésre, hanem az áru vevő általi személyes elvitelének esetére is ráillik: ekkor „az adásvételi

47 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 52. pontja.

48 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 60. pontja.

49 – A Car Trim ügyben hozott ítélet 61. pontja. Kiemelés tőlem.

50 – Így véli Mankowski is, hivatkozás a 15. lábjegyzetben, 288. o.

ügylet [végső] rendeltetési helyét" már az eladó telephelyén elérnék, és az adásvételi ügylet az árut elvivő vevő részére történő átadással befejeződne.

54. Tehát mindezen esetekben végső soron a szerződés végrehajtása során a vevő részére történő fizikai átadás a releváns. Az a vázolt tényállásokat alaposabban megvizsgálva szükséges, de elegendő is a szállítási hely megalapozásához.

55. Erre tekintettel felmerül a kérdés, hogy a „[végső] rendeltetési hely" kiegészítő szempontként történő alkalmazása nem okoz-e nagyobb zavart, mint amennyi hasznot hoz. Rendszertani szempontból ezenfelül kérdésesnek tűnik ez a szempont, mert az a 44/2001 rendelet 63. cikkének (1) bekezdésében foglalt „az ingó dolog rendeletetési helye" fordulatra emlékeztet, amely kifejezetten csak azon személyek javára alkalmazandó, akiknek a lakóhelye Luxemburgban van. Nincs ok arra, hogy ezt a kivételt a távértékesítés vonatkozásában általánossá tegyük.

56. Mindazonáltal különösen a „végső" melléknév okoz zavart: miként kellene például megítélni a helyzetet, ha az árut ideiglenesen a vevő egyik telephelyén tárolnák, és azt követően a vevő azt egy másik üzembe szállítaná, és az eladó erről a szándékról kezdettől fogva tudomással bírt volna? Könnyen elképzelhető, hogy erről kitűnően el lehet vitatkozni a „végső" szempont kapcsán. Ebben az esetben továbbá felmerülne az a probléma, hogy szétválik az esetleges végső rendeltetési hely (másik üzem) és az első fizikai átadás helye (átmeneti tárolás a telephelyen).

57. Ezért úgy tűnik számomra, hogy célszerű az „adásvételi ügylet [végső] rendeltetési helye" fordulatról lemondani. A vevő részére történő fizikai átadás helye kellően világos és mindkét fél számára előrelátható szempont, amelynek további módosítására nincs szükség.

VI – Végkövetkeztetések

58. Ezért azt javasolom, hogy a Bíróság a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdésre a következő választ adja:

A 44/2001/EK rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontját úgy kell értelmezni, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság megállapítása tekintetében releváns szállítási helyet a felek szerződéses megállapodása alapján kell meghatározni.

A konkrétan meghatározott jelentéstartalommal bíró Incoterms- és ahhoz hasonló kereskedelmi klauzulák főszabály szerint lehetnek olyan szerződéses rendelkezések, amelyek alapján a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében vett szállítási hely meghatározható.

Amennyiben a szállítási helyet ez alapján nem lehet meghatározni, anélkül hogy a szerződésre irányadó anyagi jogi jogszabályokhoz kellene fordulni, e hely ott található, ahol az árut a vevőnek oly módon adják át, hogy ezáltal megszerzi vagy meg kellene szereznie az áru feletti tényleges rendelkezés jogát.